

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ВЧИТЕЛЕМ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

Олег КРУГЛЯК

Львівський державний інститут фізичної культури

Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті, Державна програма «Вчитель», Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа), Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» – висунули нові вимоги до фізичного виховання учнів, що в свою чергу вимагає нових підходів до професійної підготовки вчителя. Стало необхідністю підвищення якості підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Актуальність. Пріоритетним завданням вищих навчальних закладів є підготовка студентів до такої організації навчально-виховного процесу в школі, в умовах якої б:

формувався цілісний світ наукових знань, тобто світ сприймався у природній єдності, об'єктивно учнями молодшого шкільного віку. Пізнання світу відбувалось у зв'язках при вивченні всіх навчальних предметів. На цьому наголошували видатні педагоги Я.А.Коменський, І.Г.Песталоцці, Д.Локк, К.Д.Ушинський, Г.Ващенко, О.Сухомлинський, підтверджують сьгоднішні науковці І.Бех, О.А.Комар, А.Основіна, О.Я.Савченко, Б.М.Шиян і відомі вчителі-практики Й.В.Присяжнюк, М.Прошкурадова та інші;

розумове навантаження чергувалось із фізичним, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я школяра (М.М.Амосов, А.Борисенко, О.Д.Дубогай, Ю.М.Костик, В.Куц, С.Сінгаєвський).

“Початкова школа, – наголошується у Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), – зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, фізичний, соціальний розвиток... Характерним для початкової школи є практична спрямованість змісту, багатство знань” [3, с.7].

Ідея інтеграції знань дуже популярна у світі (Н.Б.Бібік, М.С.Вашуленко, О.А.Комар, І.Кочіна). Її реалізація, як показує практика багатьох країн (Болгарія, Угорщина, Румунія, Індія, Німеччина, Польща, Росія), та дослідження вітчизняних педагогів, створює можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем усвідомлення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й гнучкості.

Передумову для інтеграції змісту освіти створюють міжпредметні зв'язки [2,5].

Мета дослідження: ознайомити широке коло науковців про необхідність та можливість реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання майбутніми вчителями початкових класів.

Завдання дослідження: 1. Проаналізувати літературні джерела з проблеми міжпредметних зв'язків.

2. Дослідити реальний стан забезпечення фахівцями шкіл Львівщини, які викладають процес фізичного виховання у початкових класах.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літературних джерел, опитування.

Результати дослідження. Проведений нами аналіз літературних джерел з проблеми міжпредметних зв'язків показав, що в сучасній дидактиці немає однозначного і загальноприйнятого їх визначення. Найчастіше вчені звертають увагу на дидактичний аспект проблеми міжпредметних зв'язків. Так, міжпредметні зв'язки трактують як взаємну узгодженість навчальних програм (С.В.Бабаджанян, М.С.Білий, С.У.Гончаренко); узгодженість між навчальними предметами (П.Н.Новіков, Н.А.Сорокін, А.В.Усова, Г.Ф.Федорець); дидактичний засіб (В.О.Гузєєв, О.Я.Савченко, В.Н.Янцев). Розглядаючи інтеграційні явища у навчально-виховному процесі різних закладів освіти, міжпредметні зв'язки визначають як певний рівень інтеграції (М.Н.Берулава, І.М.Козловська); дидактичну умову інтеграції (А.З.Шакирзянов); засіб інтеграції (В.М.Максимова). На думку І.Д.Зверєва, В.М.Максимової, Г.Ф.Федорець міжпредметні зв'язки виконують освітні, розвиваючі і виховні функції.

Результати досліджень О.А.Горбунової, О.В.Міщенко, Б.М.Шияна свідчать, що формування знань молодших школярів про цілісність пізнання світу та підвищення рухової активності можливе за допомогою реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання [1,7,9].

Тому повноправним є судження, що “домінантною стає підготовка педагога, діяльність якого не обмежується викладанням власного предмета, фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, ...вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості [3, с.20].

Проведене нами опитування завідувачів відділів освіти районних і міських держадміністрацій Львівської області (січень, 2003 р.) свідчить, що у переважній більшості шкіл уроки фізичної культури (основ здоров'я і фізичної культури) у початкових класах проводять вчителі початкових класів (див. табл.).

Таблиця

Проведення уроків фізичної культури (основ здоров'я і фізичної культури) у початкових класах Львівської області

Відділи освіти	Кількість початкових класів			Уроки фізичної культури проводять					
				вчителі початкових класів			вчителі фізичної культури		
	I	I-II	I-III	I	I-II	I-III	I	I-II	I-III
м. Борислав	-	8	69	-	8	62	-	-	7
Бродівський	19	32	59	18	32	57	1	-	2
Жовківський	54	109	193	54	109	188	-	-	5
Золочівський	46	69	112	46	68	105	-	1	7
Миколаївський	24	32	159	22	28	153	2	4	6
м. Самбір	11	-	66	11	-	66	-	-	-
Самбірський	48	71	137	48	59	126	-	12	11
Сокальський	60	89	147	60	67	90	-	22	57
Старосамбірський	70	182	98	70	170	90	-	12	8
Пустомитівський	26	91	182	26	86	162	-	5	20
Турківський	14	134	90	14	101	47	-	33	43
м. Червоноград	14	-	125	5	-	105	9	-	20
Яворівський	58	129	197	55	107	142	3	22	55
Разом	444	946	1634	429	835	1393	15	111	241
	3024 (100%)			2657 (88%)			367 (12%)		

Примітки: I – загальноосвітні школи I ступеня (початкові);
 I-II – загальноосвітні школи I-II ступенів (основні);
 I-III – загальноосвітні школи I-III ступенів (середні).

Дані таблиці свідчать, що у 13 опитаних відділах освіти районних і міських адміністрацій Львівської області, 88% загальноосвітніх шкіл всіх ступенів уроки фізичної культури (основ здоров'я і фізичної культури) у початкових класах проводять вчителі початкових класів, а у загальноосвітніх школах I ступеню – 97%. Ці ж самі вчителі організують у школі і позаурочні форми занять з фізичного виховання.

Отже, саме вчителів початкових класів (Е.С.Вільчковський, М.П.Козленко, В.М.Маткевич, С.Я.Савченко, С.Ф.Цвек, І.М.Чорнобай, Б.М.Шиян) належить провідна роль у здійсненні активної рухової діяльності учнів молодшого шкільного віку як у позакласний час (фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня, позакласні спортивні форми організації фізичного виховання), так і на уроках фізичної культури (основ здоров'я і фізичної культури), що у свою чергу створює найкращі умови для міжпредметних та інтеграційних зв'язків предмета "Фізична культура" ("Основи здоров'я і фізична культура") з іншими предметами, які теж він викладає.

Водночас, з огляду на критичну ситуацію із станом здоров'я школярів, нагальною потребою є пошуку шляхів підвищення ефективності їх фізичного виховання як шляху поліпшення фізичного стану. Одним із таких шляхів є поліпшення підготовки вчителів початкових класів, підвищення їх професійної компетенції до реалізації завдань фізичного виховання школярів, передбачених Державною програмою "Фізичне виховання – здоров'я нації".

А тому ми ставимо перед собою завдання: виявити можливість реалізації у початкових класах зв'язків предмета "Фізична культура" ("Основи здоров'я і фізична культура") з іншими предметами, які дозволи б підвищити якість підготовки учнів до фізичної активності.

Одним із головних вимог, які ставляться до сучасного уроку основ здоров'я і фізичної культури відповідно з програмою для загальноосвітніх навчальних закладів (1-11 класи) предмету "Основи здоров'я і фізична культура", є здійснення міжпредметних зв'язків [4].

На уроках основ здоров'я і фізичної культури можна використовувати міжпредметні зв'язки, проводячи рухливі ігри і естафети з елементами навчального матеріалу всіх предметів. Практика свідчить, що урок основ здоров'я і фізичної культури як складова частина навчально-виховного процесу в початкових класах, є його найбільш ефективним. Уроки фізичної культури, на яких реалізуються міжпредметні зв'язки, мають бути цікавими і захоплюючими, веселими і пізнавальними. До них відносять уроки-ігри, уроки-конкурси, уроки-казки, театралізовані уроки, уроки-екскурсії, уроки-концерти, уроки-мандрівки, уроки-творчі звіти тощо, на яких комплексно здійснюється фізичне, моральне, розумове, трудове, естетичне, правове, економічне і сімейне виховання.

У такому контексті фізичне виховання (в центрі) реалізації інтеграційно-інтердисциплінарних зв'язків у початковій школі (рис. 1).

Рис. 1. Інтеграційно-інтердисциплінарні (міжпредметні) зв'язки в початковій школі (фізичного виховання)

Вчитель початкових класів у вищому навчальному закладі (педагогічному училищі чи коледжі) опановує методики викладання, ознайомлюється із навчальними програмами, проводить пробні уроки із усіх предметів початкової школи. Вчитель-класовод має цілеспрямовано здійснювати позитивну мотивацію до щоденних систематичних занять фізичними вправами під час проведення загальноосвітніх предметів (математики, читання, я і Україна, іноземної мови, музики тощо), проведенні позаурочних оздоровчих виховних заходів з використанням міжпредметних зв'язків (рухливі ігри на перервах, спортивні години у ГПД, змаганнях, святах, конкурсах, вікторинах тощо).

“Ідеї культури фізичного і психічного здоров'я мають знайти відображення у змісті різних предметів, щоб змалечку в учнів формувалося дбайливе ставлення до свого здоров'я і здоров'я інших як найвищої цінності”, – на думку відомого дидакта початкової школи О.Я.Савченко [6, с.4]. До цих завдань потрібно готувати вчителя у вищому навчальному закладі (А.І.Кудренко, О.В.Мищенко, О.Я.Савченко).

Широкому колу питань професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів присвячені праці багатьох вчених: А.М.Алексюка, В.І.Бондаря, П.М.Гусака, О.А.Комар, В.О.Онищука, І.П.Підласого, Н.М.Мацкевич, І.В.Мороза, Л.Руденко, О.Я.Савченко, О.В.Сухомлинської, І.А.Зязюна, Н.Г.Ничкало, Л.О.Хомич та ін.

Проте у науковій літературі відсутні дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання.

Тому виникла потреба визначити зміст, форми та педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання та розробити її технологію.

Висновки. Отже, наведена вище аргументація зумовила вибір теми дослідження “Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання”.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів, а предмет дослідження – підготовка майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання.

У процесі дослідження передбачається:

- визначити стан підготовки майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання;
- розробити рівні оцінки сформованості майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання;
- розробити критерії оцінки сформованості майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання;
- розробити педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання;
- побудувати експериментальну модель підготовки майбутнього вчителя початкових класів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання та перевірити її ефективність;
- сформуванню програму дисципліни “Теорія та методика фізичного виховання” для педагогічних училищ і коледжів спеціальності 5.010102 “Початкове навчання”;
- сформуванню авторську програму дисципліни “Фізичне виховання” з професійно-педагогічною спрямованістю для даної спеціальності;

- доповнити діючі програми дисциплін у педагогічних училищах і коледжах для даної спеціальності темою “Міжпредметні зв’язки”;
- підготувати методичний посібник-практикум для вчителів початкових класів “Реалізація міжпредметних зв’язків у процесі фізичного виховання учнів початкових класів”;
- впровадити результати дослідження у практику підготовки майбутніх вчителів початкових класів у педагогічних училищах і коледжах західного регіону України;

Література:

- Губунова Е.А. Межпредметные связи в системе формирования физической культуры школьника: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Рос. научно-исслед. центр физ. культ. – М, 1992. – 24 с.
- Димар О.А. Формування у студентів умінь здійснювати інтеграцію змісту навчальних предметів в початковій школі: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Тер. держ. пед. унів. ім.М.П.Драгоманова – К., 1996. – 24 с.
- Додаток загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса. – 2002. – №2. – С.3-21.
- Здоров'я і фізична культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1 – 11 класи. – К.: Початкова школа. – 2001. – 112 с.
- Самченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних вишів. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
- Самченко О.Я. Екологія дитинства: В.О.Сухомлинський і сучасна початкова школа // Початкова школа. – 2000. – №11. – С.1 – 4.
- Самченко О.В. Реалізація міжпредметних зв’язків у фізичному вихованні молодших школярів: Автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / Львів. держ. унів. фіз. культ. – Львів, 2002. – 16 с.
- Савчук Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. – К.: “Мастер-S”, 1998. – 200 с.
- Савчук Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2. – Тернопіль: Видавничий центр “Богдан”, 2002. – 248 с.

REALIZATION OF INTERSUBJECT TIES IN THE PROCESS OF PHYSICAL UPBRINGING BY THE TEACHER OF JUNIOR FORMS (SETTING OF THE PROBLEM)

Oleg KRUGLYAK

Lviv State Institute of Physical Culture

The teachers of junior forms conduct the PT lessons in primary classes in most schools in Ukraine.

These teachers can realize intersubject ties in the process of physical upbringing.

They must be prepared for it while studying in the college.